

»Veste, gospod profesor, (ta naziv mi je zato privoščil, ker sem ga povišal v ‚rangu‘), tu živimo na ogroženem ozemlju in prihajajo čez mejo tudi ogleduhi.«

»Saj so Italijani vendar naši zavezniki.«

»Pa kakšni! Rajši bi jih imel za sovražnike, bi vsaj vedel s kom imam opraviti.« In tako smo prišli od legitimacij na »visoko« politiko. Razgovor je končala šele krepka ploha, ki nas je razgnala. Orožnika sta odhitela v kočo, midva pa v — Belo peč.

Z Mangartom ni bilo nič, prav tako kakor s Kaninom. Ko sva prišla na Travnisko škrbino, je voda po skalah, po katerih bi morala na vrh, kar drla. Zato sva jo ubrala s škrbine naravnost navzdol. Dež nama je bil zvest spremljevalec noter do Bele peči, kamor sva pričapljala mokra ko cucka. Za tovariša mi je bilo žal, ker ni bil še nikdar na Mangrtu, sebe sem pa s tem potolažil, da sem imel že trikrat na vrhu najlepši razgled. Tako sva končala svojo trenažo v dežju in megli.

Vreme naju je pa spremilo čez kak teden tudi v Chamonix. Montblanc sva dvakrat naskočila. Prvič sva prišla do hotela Tête Rousse (3167 m) drugič pa na Grands Mulets (3051 m). Obakrat naju je pa obrnilo slabo vreme nazaj v dolino. Tako je bila za Lojzeta trenaža nepotrebna, ker sploh ni prišel nikdar na Montblanc, zame pa prezgodnja, ker sem prišel gor šele dvanajst let pozneje.

Pavel Kunaver

DOGODKI V PREDOSLJU V KAMNIŠKI BISTRICI

ne 26. oktobra lanskega leta je gozdarja Tineta na stiku Konjske doline s Kamniško Bistrico kljub hudemu dežju nenavadno grmenje privabilo izpod varne strehe. Prihajalo je iz bližnje struge imenovane reke. Gozdarjeva hiša stoji prav blizu brega in njeni stanovalci so vajeni najrazličnejših odtenkov šumenja živahne Bistrice, ki se po velikem deževju izpremeni tudi v zlokobno bučanje. Kdor tega šumenja ni vajen, prve dni niti spati ne more blizu struge. Šumenje vode se izpreminja v najrazličnejše glasove, največkrat v človeški govor in misliš, da se bodo zdaj zdaj pred teboj pojavili živahno se razgovarjajoči ljudje. Gozdarja Tineta pa kaj takega ne moti. 70 let je že star in od rane mladosti je že v tej dolini in tudi visoko narastla Bistrica v jesenskem deževju ali ko se pomladi taja sneg po gorah, ga več ne moti. Toda dne 26. oktobra je bilo le drugače kakor v vseh dolgih letih njegovega življenja. Šel je torej ven in prizor ga je presenetil nad vse pričakovanje. Bistrica je strašno narastla in valila visoke valove, med katerimi pa so se premetavale ogromne množine starega lesa, ki je treskal s koli drug ob drugega, kar je obenem z bučanjem visoke vode povzročalo nenavadni grom.

Res se je popoldne tistega dne silovito ulilo, kakor že dolgo ne in med četrto in šesto uro popoldne je bil naliv tako hud, da je iz vseh strmih pobočij Kamniških planin planilo v dolino toliko narastlih hudournikov, da je voda po presoji tamošnjih ljudi kar za poldrug meter narastla. Toda kje naj bi se vzela ta ogromna množina lesa, ki se je prerivala po vodi, v kateri pa so se valile tudi silne množine proda in grušča od nekod? Nikjer vzdolž Bistrice niso drvarji naložili med letom toliko in takega starega in umazanega lesa, da bi ga mogla narastla reka odnesti. Pa se je možu posvetilo! V spominu so mu vstali davni dogodki, ko je bil 8 let star, torej iz dobe pred dvainšestdesetimi leti. Bila je to doba, ko so bile Kamniške planine še težko dostopne in turist je bil redka prikazen. Visoko nad reko je po dolini držala slaba pot čez Kobilico. V dolini so bile le revne kočje gozdarjev, lovcev in ogljarjev. Le v koncu je stala skromna planinska kočja. Širni gozdovi so se razprostirali po vsej dolini in po pobočjih. Iz konca doline je bilo posebno težko spravljati les do žage v Stranjah. Voda je bila edina pot, po kateri so ob kopnenju snega pomladi plavili les iz doline. Drvarji so morali z drogovi bezati in suvati tramove in polena proti sredini struge in cele dneve stoječ v ledeno mrzli vodi so silno trpeli. Posebno preglavico pa jim je delala soteska Predoselj. Sedanjim gorohodcem je precej malo znana. Vsi hite, izstopivši iz avtobusa pri Kopišču, v Konec do planinskega doma, Predoselj, ki leži komaj dobrih 10 minut pred domom in tik pod cesto, pa puste ob strani, četudi bi jih moral zanimati in bi jim trud bogato poplačal. Predoselj je nekaj sto metrov dolga soteska, v kateri dere Kamniška Bistrica med navpičnimi stenami temnosivega apnenca. Na nekem kraju pa je voda našla na desnem bregu apnenčevo steno tanko ter jo je preglodala in v sosedni kamenini, mehkejšem laporju izjedla široko kotanjo. Ta zanimiva kotanja deli gornjo daljšo sotesko, Veliki Predoselj od krajše, Mali Predoselj imenovane soteske. Nekdaj je 15 minut pred planinskim domom ob cesti stala tablica z napisom: Predoselj, in steza je gorohodca v nekaj minutah privedla do mračnega prepada, v katerem se je penila v polmraku Kamniška Bistrica. Čez prepad pa je držala ograjena stezica po velikem, med navpične stene zagodenem balvanu — naravnem mostu. Vse to še danes obstaja, četudi v zanemarjenem stanju. Stezica je držala dalje v kotanjo, v katero je vrela reka iz soteske Velikega Predoslja. V kotanji se je reka razprostrla v mično majhno jezerce, odložila v njem mivko in dračje, se zaletavala v strmo previsno pečino na jugozahodnem delu jezercja, kopala tam globoko kotlo, nato pa se je zagnala v lepem slapu čez dvanajst metrov visoki prag v spodnjo sotesko Mali Predoselj. Stena na levem bregu je ravno tako visoka kakor v gornji soteski, na desnem bregu pa je za polovico nižja. Obe sta popolnoma navpični in deloma zaradi vode izpodjedeni ter tvorita nekaj desetih dolgo sotesko, iz katere pridrvi sproščena Bistrica v nato razširjeno dolino. Omenjeni slap smo mogli videti nekoč le od te

Mali Predoselj po 26. X. 1952: Slap je izginil, pokazala se je zagozdena skala — drugi naravni most —, 200 sežnjev zagozdenega leša in okoli 4000 m³ proda je voda odnesla. (Risal P. Kunaver)

strani z ozke police v apnenčevi steni. Pozneje so naredili tam čez mostiček in varne stezice nad slapom in po kotanji nad jezercem. Po drugi vojni so vse te naprave popolnoma propadle, kar bo vzrok, da posebno mladina ne bo vedela in razumela velikih izprememb, ki so se zgodile v tem delu Predoslja dne 26. oktobra 1952 in ki so posegle tudi v znanstveno razumevanje nastanka spodnjih delov Predoslja.

Večina ljudi, tudi znanstvenikov, je mislila, da je nastal lepi slap med kotlino in sotesko Malega Predoslja tako, da se voda še ni zadosti globoko zarezala nazaj in izravnala svoje struge. Vsi so mislili, da pada slap čez solidno skalno stopnico, za katero bo potrebovala Bistrica še dolge, dolge dobe, da jo bo preglodala in primerno poglobila tudi dno Velikega Predoslja v smeri izvira, kar se vrši z vsemi slapovi in dolinami v naših gorah. Posebno lep tak primer je blejski Vintgar, kjer to delo poglobljanja in zarezavanja opravlja slap Šum in brzice Radovne v soteski.

V Predoslju pa so bile razmere drugačne, le da nikdo, razen najstarejših drvarjev, ki so pa večinoma že vsi pomrli, zanje ni vedel. Gozdar Tine je bil tedaj, ko so v Predoslju nastale neke posebne razmere, komaj osem let star. Drvarji se tudi niso zanimali za lepote Predoslja, ampak mnogo bolj za to, kako bodo spravljali les skozi nerodne soteske. V dnu Predoslja so zaradi vodnega izplakovanja in brušenja z ostrim gruščem, ki ga deroča voda nosi navzdol, kakor v vseh podobnih soteskah, nastale kotlice, stene pa so

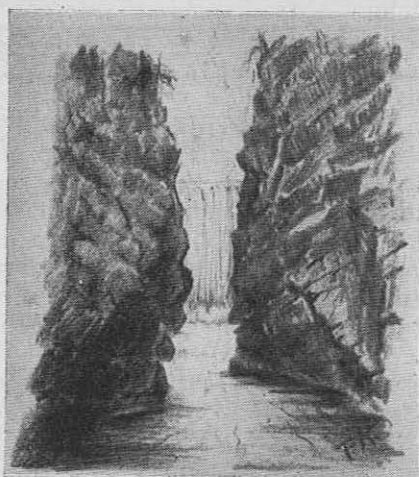
skledasto izdolbene, kakor da bi jih z velikansko žlico plitvo posnel. Robovi med temi udolbinami so ostri in mole izmenoma v strugo, tako da plovbo lesa po komaj nekaj metrov široki navpični soteski ovirajo in povzročajo zagozditve. Take zagozditve so bile kaj navadne tudi v Predoslju in so se drvarji z njimi trdo borili in viseči na dolgih vrveh v temačni soteski le težko spravljali les naprej po Bistrici. Zato je tudi umevno, da so hitro pozabili na veliki dogodek pred dvainšestdesetimi leti v Predoslju, ki je bil potujočemu občinstvu malone popolnoma neznan, nam pa je njegovo lepoto odkril in deloma napačno — ne po svoji krivdi — razložil naš znameniti prirodoslovec Ferdinand Seidl v svoji knjigi »Kamniške ali Savinjske Alpe«, ki jo je leta 1908 izdala Matica Slovenska.

Pa se vrnimo še enkrat h gozdarju Tinetu izpred Konjske. Po neurju dne 26. oktobra t. l. je ugledal v Predoslju ogromne izpremembe. Že na naravnem mostu je opazil, da je soteska pod njim močno poglobljena, in pokazal se je do osem metrov globok, svetlorjavkast rob stene, pod katerimi je Bistrica zaradi novega povečanega strmca mnogo močnejše grmela čez brzice. Ko pa je prišel v jezersko kotanjo, je našel tam še mnogo večje razdejanje. Jezerce je izginilo, na njegovem mestu pa je zijala nova kotanja, ki je bila na meji jezerske kotanje in soteske Velikega Predoslja do 8 metrov globoka, na spodnjem delu pa, kjer je bil slap, pa celo okoli 12 metrov globoka. Stene na levem bregu so bile vse sveže oprane in svetle, z desnega brega pa so se v globini tekočo Bistrico udirale zdaj pa zdaj še vedno množine proda in grušča s strmega pobočja. Slapa pa ni bilo več! Namesto njega je zevala ob vhodu v Mali Predoselj spodnja soteska, ki je doslej nismo videli, in nad njo je visel zagozden v sotesko tak balvan, kakršen tvori nad sotesko Velikega Predoslja gornji naravni most, čez katerega drži stezica. Tako se je pokazal drugi naravni most v Malem Predoslju!

Kako se je vse to zgodilo? Kje je bilo trdno skalovje, ki naj bi tvorilo podlago slapu? Bil je samo videz, ki je varal vsakega obiskovalca po letu 1890. Pri tem pogledu v razdejanje, ki pa je ves Predoselj naredilo še mnogo bolj romantičen in divji, se je gozdar Tine spomnil, da jezerca in slapa pred 62 leti sploh ni bilo! Soteska Predoslja je bila globoka, kakor je sedaj zijala pred njim, in čez soteski sta bili poveznjeni skali, naravna mostova, pod katerimi je drla Bistrica v hudih brzicah, kakor sedaj po 26. oktobru! Tedaj, pred 62 leti so kakor po navadi plavili les iz konca doline. Vse je šlo po sreči skozi Veliki Predoselj, ob vhodu v Mali Predoselj pa se je lesovje zataknilo, in ker ga je bilo mnogo — okoli 200 sežnjev — se je sicer ogromna luknja med spodnjim naravnim mostom in dnom ter tam zelo ozko skupaj stoječima stenama zamašila. Deroča voda pa je začela hitro grmaditi na les prod in grušč, ki je zasul kotlino med Malim in Velikim Predosljem do 12 metrov na debelo. Čez novo pregrado, sestoječo iz lesa in nad njim se

nahajajočo skalo — naravnim mostom — pa je začel v sotesko padati v sotesko lep slap, ki je toliko let skrival resnico o svojem nastanku in razveseljeval redke obiskovalce.

Sedaj je ves Predoselj zopet izpraznjen. Siloviti pritisk nenadno narastle vode v jezercu je podrl že deloma trohneči les in ga vrgel iz kotline, z njim vred pa tudi več tisoč kubičnih metrov v kotlini in v soteski Velikega Predoslja v šestih desetletjih nanošeni les, prod in grušč. Svetlorjave stene poglobljene soteske in jezerske kotline pričajo o velikanskem delu, ki ga je voda v nekaj urah opravila. Z besedami opisati je vse to, kar nudi sedaj Predoselj, zaman. Kdor se zanima za delo in posledice naravnih sil, naj pride sam in naj si ogleda. Ne bo mu žal! Prav pa je, da prečita vsaj strani 157 do 161, če že ne vso prej omenjeno Seidlovo knjigo. Seidl pa se je zmotil le o nastanku sedaj uničenega slapa, v vsem ostalem pa ima prav. Res je, da je vsa soteska nastala po regresivnem urezavanju Bistrice v apnenec, ker je nekoč v davnini preko trdega apnenca nenadoma pritekla na mehki lapor, katerega je lahko kopala in odnašala, sama pa je čez stopnjo iz apnenca padala v vedno večjo globino pod seboj. Tam na spodnjem koncu Predoslja je bil res slap, ki je v težko preračunljivih dobah nazaj se zarezujoč polagoma izdolbel vso sedanjo sotesko. Vsa razlaga nastanka Predoslja je sedaj poenostavljena in bolj razumljiva in mnogi dvomi, ki so se porajali v gledalcu 60 let trajajočega obstanka jezercu in slapa, so odpravljeni. Tudi vse delo vode v tej lepi pokrajini je sedaj lažje mogoče opazovati, ker so posebno ob majhni vodi nekatere nevarnosti minile ali so zelo zmanjšane, zanimivosti pa so postale večje in bolj dostopne. —

Slap v Malem Predoslju do 26. X. 1952, ki je za vodnim zastorom skrival resnico o svojem nastanku. (Risal P. Kunaver)